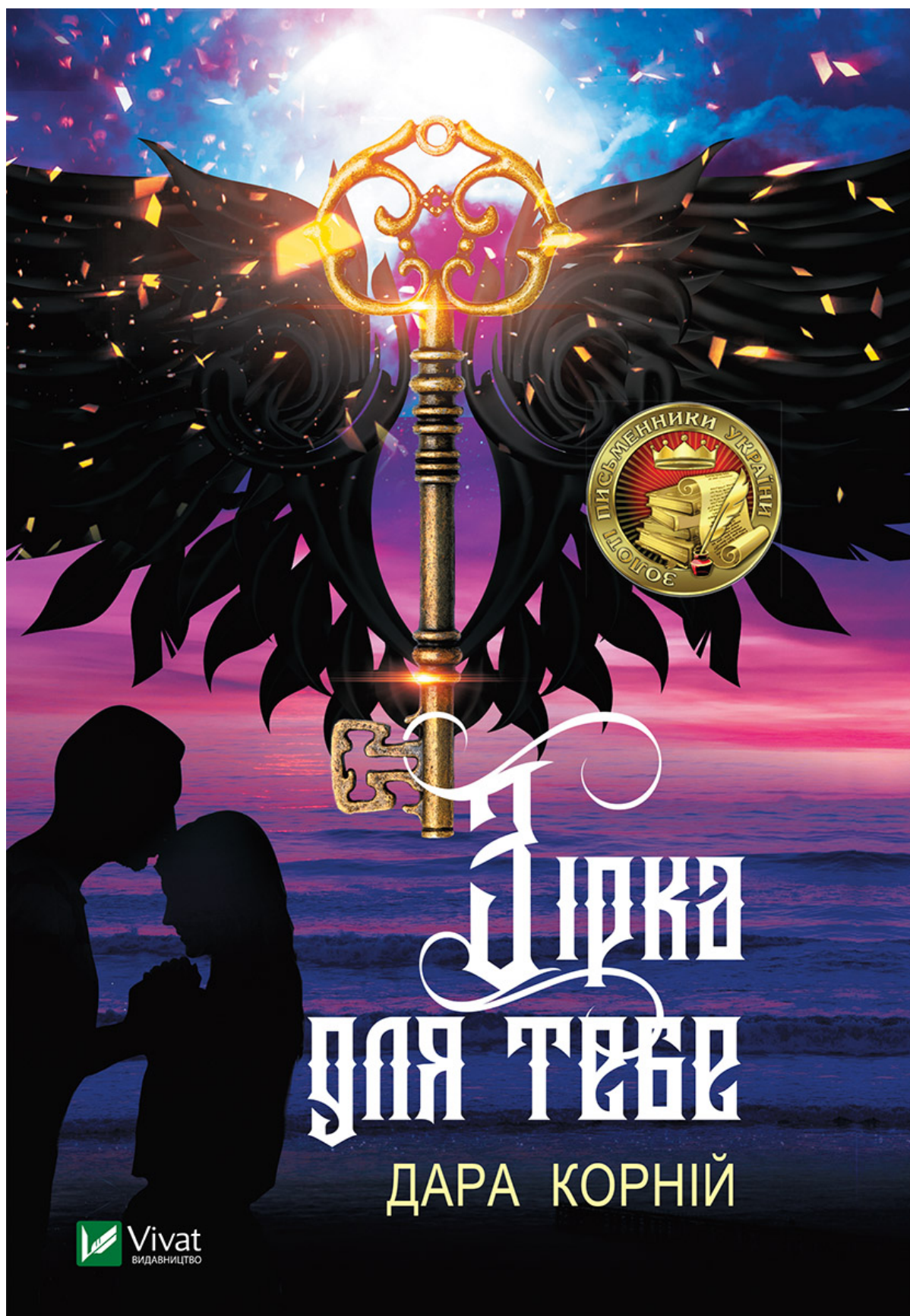

Цірка для тебе

ДАРА КОРНІЙ

Цірка для тебе

ДАРА КОРНІЙ

ДАРА КОРНІЙ

Цірка
для тебе

2021

ISBN 978-966-982-483-7 (epub)

Жодну з частин даного видання не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі без письмового дозволу видавництва

Серія «Художня література» заснована 2018 року

Дизайнер обкладинки *Оксана Кочка*

Електронна версія створена за виданням:

Корній Д.

К67 Зірка для тебе / Дара Корній. — Х. : Віват, 2019. — 320 с. — (Серія «Художня література», ISBN 978-966-942-826-4).

ISBN 978-966-942-946-9

«Зірка для тебе» — роман про беззастережне кохання, де чарівна атмосфера сучасного Львова переплетена з мандрями в часі й просторі, де Кримські гори, просякнуті мудрістю давніх татарських легенд, де віра і любов стають чи не єдиним шансом на спасіння, де чорний крук і біла вовчиця не просто алегорії, а фантоми душ, які дарують порятунок тоді, коли всі мости спалено і від рятівних дверей втрачено ключ. Це роман про зоряне сяйво, що по вінця сповнює серця людей, які кохають.

УДК 821.161.2

© Замойська М. І., 2018

© Кочка О., обкладинка, 2019

© ТОВ «Видавництво “Віват”», 2019

*Рідній матусі присвячую цю книжку.
Материнська любов завжди береже нас,
вона ніколи не зраджує, вона просто є
і тримає на своїх тендітних руках цей світ.
Дякую, мамо!*

Така, як ти,
Буває раз на все життя,
І то із неба.
Така, як ти, —
Один лиш раз на все життя,
Не вистачає каяття,
Коли без тебе я.

Святослав Вакарчук

ОПОВІДКА ПЕРША. ЛІЧОЗІР

ЗІРКА

Високо-високо в небі маленькій зірці було зовсім не сумно і не самотньо, було добре. Сестри водили хороводи, і вона безтурботно зоріла. Одна з багатьох — маленька, сяйлива, весела. Батько-Місяць вигравав на флюярі місячну коломийку чи вальс, і зіроньки під ту мелодію безжурно танцювали. Інколи шкодів веселоцям дивний смутний наспів, який долітав звідкілясь із тих країв, де вічна темрява. І тоді, щоб притлумити сум та повернути радісний настрій, зіроньки не лише танцювали, а й співали.

Якось маленька зірка так захопилася забавами, що їй незчулася, як відбилася та залетіла далеченько від гурту. І потрапила в таку дивну місцину. Тут не мешкало світло, тому завжди було темно, незатишно і трішки лячно. Але не порожньо. Жили в тому краї кам'яні одоробла. То вони видавали ті непривітні звуки, що не подобалися зоряницям. Кам'яні створіння тремтіли й сумно квилили. Від побаченого маленькій зірці стало моторошно, одразу схотілося додому, до світла, до батька, до сестричок. Але вона не могла піти просто так, бо в тому співі було стільки печалі...

— Ви чому такі дивні? — запитала зіронька.

— Нам холодно, темно і страшно. І нас ніхто не любить, ми не знаємо любові.

— Любові? — запитала приголомшено зіронька. — А що таке «любов»?

— Ти не знаєш, що таке любов? — здивовано загули одоробла.

Вона не знала. Їй було просто добре в небі, поряд із такими, як сама. А можливо, то і є любов, якщо тобі добре?

— Любов — то коли більше віддаєш, аніж береш, — сказало найпохмуріше одоробло. — Навіть тоді, коли боляче.

Воно, мабуть, згадало про щось своє, бо тяжко зітхнуло.

— Боляче... А що таке «боляче»? — не вгавала цікава зіронька. Вона вперше чула такі чудернацькі слова.

— Боляче — це коли ти геть самотній, — відповіло найменше створіння.

— Та хіба ви самотні? — чудувалася зіронька. — Вас тут багато.

— Ох-ох! Коли поряд із тобою хтось є, це не означає, що ти не сам, — уже зовсім безглуздо, як здалося зіроньці, відповіло найменше кам'яне одоробло.

Зіронька нічого не зрозуміла. Тільки закліпала-заблимала великим яскравим оком.

Найбільше одоробло це помітило й заходилося пояснювати:

— Колись давно й ми були веселими та радісними. Майже такими, як ви. Бо мали за друга справжню Зірку. Не просто зірочку, а велику прекрасну Зірку. Вона любила нас і приязно світила всім, щедро дарувала світло, радість, тепло. То тепер ми тьмяні одоробла. А тоді були барвистими та веселими кружиками. Ох, не розуміли ми свого щастя. Бачиш, як нас багато, а Зірка була лишень одна. Якось ми її скривдили. Сказали, що то вона завдяки нам і світить, і гріє, і навчилася любити. І що насправді ми зможемо прожити без неї, якщо дуже захочемо, а вона без нас — ні. Засмутилася Зірка й пішла від нас. А разом із нею з нашого краю щезло світло, а за ним і тепло, і любов. Пізно ми це збагнули. Наші кольори зблідли, серця закам'яніли. Ми нікому не потрібні, навіть одне одному, і тому самотні. Ми досі живі, але наче мертві. Ох!

Одоробло важко зітхнуло, а за ним й інші. Від того довкола стало ще похмуріше.

Зіронька досі нічого не знала про серце, вона не відала, що таке любов, не чула й про біль... Але враз їй захотілося те все пізнати. Щось дивне заворушилося всередині. Такого вона ще ніколи не відчувала. Жаль заповонив душу. Що вона може вдіяти, щоб допомогти цим бідним створінням? Вона ж маленька, тендітна, але... Має в собі те, чого не мають ці кам'яні незграби. Може, вона спробує поділитися з ними? Вона ніколи нічого не робила для когось. Можливо, через те що не мала для кого, а може, тому що ніхто не просив?

Зіронька з усієї своєї сили яскраво спалахнула. Похмурі одоробла вражено вмовкли, переставши тужливо гудіти. Вони стрепенулися

від світла, знітилися від гарячої хвилі, що ніжно їх огорнула. Їхні скам'янілі серця ожили.

У небі, темному, холодному, порожньому, з'явилося прегарне світило. У його серцевині народжувалося щось палке й сильне. Душа отримала серце і стала Зіркою.

— Хто я? — запитала в неба нова Зірка.

Небо лагідно відповіло:

— Ти та, яка може навчитися любити інших та отримати серце. Як світитимеш, так тебе й називатимуть.

Отака тобі казочка на ніч. Казка про Зірку. Я не знаю, чи то зірка-карлик, чи супернова, — ти обов'язково це з'ясуєш, коли прокинешся. Астрономи в тих світилах ліпше тямлять, аніж поети. Правда? Тільки знай, що десь у Всесвіті, далеко-далеко, а може, навпаки, зовсім поряд, напевно, у системі Альфа Центавра, живе нова Зірка, що має і серце, і душу. А тепер спи, мій коханий, міцно спи.

· 1 · «МІСЯЧНА СОНАТА»

Сергій лежить на вмитій рососою м'якій траві, яка, беручи тепло від землі та його тіла, стає майже сухою. Довкола благодать. Ніч. Небо над зорями, небо під зорями — і людина, розчинена в тому небі. Крізь скляне око телескопа місяць видається не пихатим бевзем, як оце сьогодні, а звичайнісіньким холодним шматком каміння, і зовсім не світилом, навіть не ліхтариком. Купа німого бездушного ґрунту, що ніколи нічого не вродить. Шпилясті, не оповиті хмарами гори, вулканічні кратери без вогню, моря без води та штормів, пустелі без піщаних буревіїв. Як Зорянка його називала? «Штукар»? І лагідно, і потішно.

Штукар. Майстер на вигадки. Він не прагне когось веселити, просто очікувально спостерігає, як легковірно піддаються його магнетизму люди, земля, води на тій землі. Припливи, відпливи... Моря й океани відступають, бо він рухає ними... Звісно, штукар.

До знайомства із Зоряною Місяць для Сергія був лишень супутником Землі, другим за яскравістю об'єктом на небосхилі після Сонця і п'ятим завбільшки природним супутником планет Сонячної системи. І ще, можливо, гордим персонажем народних пісень. То Зоряна вдихнула в нього душу. Інколи йому здавалося, що все під її поглядом оживало. Вона палко любила світ у всіх його проявах. І той, що згори парасолькою накриває, і той, що під ногами простелений. Вона майстерно заплітала побачене у вірші, даруючи життя навіть неживому.

Наче вчора те було: сидять вони на високому пагорбі біля самісінького Дністра. Тепла літня ніч. Цвіркуни мов подуріли: сюрчать у траві, видаючи свої диво-звуки. Їм байдуже до двох закоханих людей, бо вони також закохані. Вода внизу іскриться під місячним сяйвом, а вгорі майже як теперечки — зорі-зорі-зорі, мов алмази-брахмани, виблискують. Його Зіронька не втримується, наспівує:

*Ой, не світи, місяченьку, не світи нікому,
Тільки світи миленькому, як іде додому.*

— Таж Місяць зовсім не світить, — заперечує Сергій жартома (ох і любить він отакі кпини!). — Місяць відбиває сонячні промені, що віддзеркалюються від білого пилу його поверхні, а місячну фазу (тобто ту частину поверхні, яку ми із Землі бачимо) визначає розташування світила на орбіті. От зорі — то інша річ. Вони світять.

— Ой, Сергійко-Мудрійко! Ти зануда. І за що я тебе кохаю? Чи не байдуже людству до білого пилу поверхні Місяця в ось такі моменти, коли в душі птаха народжується? От скажи мені, чи стало б людство ліпшим без «Місячної сонати» Бетховена? Якби сердешний композитор мислив твоїми категорійками, то нічого б путнього не витворив.

Вона замислено дивиться в небо, кілька секунд мовчить. Сергій усміхається, бачачи, як кінчиком її носа блукає місячний промінь. Красиво!

— Сергійку, а мені зараз Місяць підспівує, чуєш? — шепоче ледь розбірливо.

Сергій стенає плечима. Поетка, що з неї візьмеш? Фантазерка ще та!

— Та де там ти чуєш! Фаза Місяця, гравітаційні сили, карта Раччіолі, якщо його з кимось не сплутала! Боже, якого нудного академізму я від тебе нахапалася! — Зоряна вдавано надуває губи. — Хто знає того Раччіолі, крім тебе та ще гурту таких самих усезнайок? А ось «Місячну сонату» чули всі. Бачиш, навіть зорі Штукарю яскраво підморгують.

— Не Раччіолі, а Річчолі ¹, — поправляє Зоряну Сергій і додає повагом: — Е-е-е, зорі — то геть інше. Це не Місяць. Вони на правду світять. Бо потужний тиск у їх центрі викликає реакцію ядерного синтезу. Під час цієї реакції атоми водню з'єднуються, виділяючи велетенську кі...

Не договорив. Зоряна обірвала його:

— О, тільки не тре' зачинати повчальну лекцію — уже про зорі, добре? Вони просто є, як ми з тобою.

Стрепенувся від спогаду. О, так. Зорі є. Близько чотирьох із половиною тисяч зірок можна побачити на небі неозброєним оком у таку ніч, як сьогодні. Можливо, деякі давно вже мертві, а їх світло досі блукає Всесвітом. Як і душа Зорянки. Бо тіло мертве, а душа? Вона дотепер тут, поряд, ніяк не пристане до жодного берега. Сергій відчуває це. У спогадах, у мріях, у снах, у віршах, у смішних малюнках, навіть у «Місячній сонаті», між небом і землею. Застрягла, бо то він винен. Він її не відпускає. Не може, не вміє, не знає як. Замулити б чимось пам'ять... Та чим? До відірваної ноги можна протез причепити, а як бути з покаліченою душею?

Скільки разів картав себе за те, що тоді спізнився. Якби приїхав на півдобу раніше, устиг, долетів, був би поруч тоді, у пологовому будинку, то все склалося б інакше. Вона померла під час пологів, син так і не народився. Лікарська недбалість, байдужість — чортотрий... Важко пригадувати ті години. Не хотів летіти до Німеччини на той клятий симпозіум. Наче передчуття якесь мав. Зірка наполягла:

— Коханий, Сергієчку, то твій шанс! Не всіх навіть визнаних науковців запрошують. А що зі мною станеться? Жінки народжували до мене, народжуватимуть і після. З лікарем домовлено, бабуня Ніна поряд, Арсен, Лерка, пані Клара... Усе буде гаразд, сонечко, обіцяю дочекатися... Ще два тижні в запасі.

Не дочекалася. Малюк попросився на світ раніше. Почалися передчасні пологи — перші, болючі. А за ними калейдоскоп дурних випадковостей. Забута в поспіху мобілка на столі. Утомлений цілодобовим чергуванням водій швидкої, який відпрацьовував другу зміну поспіль і за себе, і за хворого напарника, завіз не в той пологовий. П'яний як чіп черговий лікар-гінеколог у приймальні, медсестри напідпитку, сердиті та вічно всім незадоволені санітарки. Сплутані пазли, мов вирок: замість ліків, що мали б стимулювати процес народжування, навпаки... укололи кінську дозу заспокійливого. Зірка з дитям заспокоїлися та заснули. Її поклали на кушетку в передпологовій палаті й просто забули. «Згадали» аж уранці, після перезмінки, коли розлючений і наполегливий Сергій з аеропорту відразу примчав до лікарні та зчинив справжній рейвах, піднявши всіх на ноги.

Його Зірка спала, усміхаючись чи то ангелам, чи снам. Правою рукою тримала живіт, де покоїлося маля, ліву поклала під голову. Вона так і не прокинулася.

Що було опісля, Сергій майже не пригадує. Пеленою застелена свідомість. Перед ним п'яний рудоволосий молодик із вицвілими банькатими очима. То лікар, той самий, і він у білому халаті, і від нього смердить перегаром. Тупо шкіриться, раз по раз гидко гикаючи та розводячи апатично руки в сторони: «Ух, той! Вибач, корешок. Так сі стало. Святкували мої уродини, напилися вдрабадан. Буває. Знайдеш іншу тьолку. Благо, того добра навалом. Вона й так би не народила сама. У неї... е-е, той...» І він далі говорив-говорив-говорив, бридливо копилячи губи. Та самих слів Сергій уже не слухав. Вони ставали гидкими ропухами, вискакуючи з рота горе-лікаря, роздувалися та лускалися від огиди. Тріскалися та лишали по собі смолянистий слід. Світ умирав, тяжко й помалу. Звідкись у руках з'явився гострий предмет, потім з'ясується: скальпель. У голові вибухнуло щось червоне, в'язке і смердюче. Залило голову, очі, кімнату, і та кудись потекла, загойдалася підлога під ногами. Уривками пригадував крики, зойки, червоні липкі долоні. Багрянець на штанах, руках, черевиках... Потім реальний світ узагалі вимкнувся, залишаючись просто маревом. Сергій наче заснув і бачив сон.

Сон.

Він іде напівтемним вологим тунелем. Тиша, чути хіба що його кроки. Зупинка. Та тунель не закінчується. Роздоріжжя. Дві дороги, майже як у казці. Обидві ведуть до світла. І він має вибрати. «Ліворуч підеш — життя вічне знайдеш», — хтось наче говорить у голові. Але та дорога, що праворуч, манить дужче, бо звідти чути Зірчин голос.

Сергій поспішає. Влітає на залиту світлом галявину. Посеред зеленого моря трави — жінка в білому. Вона озирається. То його Зорянка. Убрана в розкішну сукню, сніжну, з ледь уловним рожевим серпанком, ту саму, у якій вінчалася. Блакитне небо, сонячна днина, зелені дерева довкола — і вона, його Зірка. Жива. Звідкись береться музика. «Місячна соната». Він запрошує кохану на танок, місячний танок у променях сонця. Вона ніжно притуляється до нього й шепоче-шепоче на вухо: «Коханий, коханий, коханий!»

Її запах, шелестіння сукні, сині очі, задивлені в нього... І місячна мелодія впереміш зі словами. А потім?

Потім сон урвався. Отямився від слів: «Встати! Суд іде!» З'ясувалося: він убив людину, того облізлого п'яничку-лікаря, що мав приймати пологи й випадково відправив на той світ і дружину, і ненародженого сина. Пригадати, як убивав, так і не зміг. Суд виніс виправдувальний вирок — ненавмисне вбивство в стані афекту. Наш суд найгуманніший у світі? Та ні. То бабуня Ніна, Лерка та Арсен попіклувалися про все, адвоката найкращого в місті знайшли, та й свідки виявилися чесними. А потім роботу йому підшукали далеко-далеко від Львова. Лікар-психіатр так нараяв. Робота хороша, справжня, така, що до серця, як Сергій любить. І найважливіше, далеченько від місця, заповненого спогадами, — аж у Кримських горах. Робота — то також ліки від депресії. Сумно посміхнувся. Якби все так просто! Змінив картинку перед очима — і ласкаво просимо в нове життя! Так не буває. Сергій вдячний за турботу, підтримку, але... Це не повернуло Зоряни. І нормального життя теж.

Зрештою, робота таки стала для нього паралельною реальністю, яка рятувала від самого себе. Застрибував у неї, замикався й намагався думати тільки про парсеки, паралакси, геоцентричні й топоцентричні координати. Ось так і жив. А сьогодні на центральному компі «вмерла» материнська плата, плюс у телескопі інтерференційно-поляризаційний фільтр полетів. Авжеж, і з найнадійнішими та бездушними залізяками біди стаються. Чого нині вартий астроном без комп'ютера? Лишень кілька днів спостережень за небом у телескоп — і місяці й роки теоретичної праці біля компа. Сергій завчив, як мантру, слова першого наставника, професора Осмомислова: «Астрономія — одна з наук, де результати видно не відразу. То як сад, який заквітає навесні, а урожай дає тільки восени. А над тим урожаєм, синку, ой як довго й тяжко доводиться пріти».

Та Сергій не нарікає. Він любить свою роботу. Як навіжений, може дванадцять годин поспіль витріщатися в монітор. Аж поки очі не заболять... Наче говорять: іще трохи — і ми не витримаємо, перегоримо. А бач: очам нічого не сталося, зате не витримала техніка. Доведеться ремонтувати. Зміг би й сам із компом упоратися, однак

суворий наказ керівництва — не пхатися: «Техніка дорога й на гарантії». З телескопом справи гірші, тут доведеться довше чекати, поки фільтр доставлять із Австрії. Добре, що результати дослідження вчора скопіював, а то б півроку розрахунків коту під хвіст. Наче передчував кончину компа. Та хай, він зачекає, бо куди йому поспішати? Він як ті зорі над головою — живуть собі, аж поки вщент не вигорять. Так і Сергій чекає, коли вже вигорить і Зорянка забере його до себе.

Зітхнув. Можна спробувати заснути, глупа ж ніч надворі. Та вже давненько не спиться вночі, як нормальним людям. Звик до денного сну, перетворившись на сову. Може, і добре, що так зорганізувався? Хай скільки відпочивав, думкам не давав навіть кількаденного спочинку. Тому що не хотів надовго залишатися сам на сам зі споминами, спеціально з головою занурювався в цифри, координати, задачі, щоб згадувати якнайменше, щоб не так сильно боліло.

Заплющив очі. Зрозумів, що має зараз учинити. Набралися мужності та... Від себе не втечеш, Сергію. Хай би скільки відкладав цю складну розмову, зрештою слід її розпочати.

Розмову з собою.

І зараз, лежачи на траві й дивлячись у зоряне небо, у власну душу, допіру замкнену, прочинив двері. І заштормило. Спогади накочували хвилями, і він спочатку наче кволо противився, але відтак утомився, та замість піти на дно, схопився за пір'їнку свідомого й загойдався на хвилях. Може, не потоне. Може, винесе. Бо ніч сьогодні така розкішна, така зоряна. Бо він нарешті готовий. Бо «Місячна соната» палко бринить над світом. Бо, певно, час...

¹ Джованні Баттіста Річчолі (1598–1671) — італійський астроном. Вивчав Місяць і склав одну з перших місячних карт; назвами морів і кратерів із цієї карти (зокрема кратера Коперника) послуговуються й донині.

· 2 · СОЛОМИНКА

Дитинство. Золотою порою вважає його більшість людей. Стандарти дитячого щастя — велика дружна родина: тато, мама, дідусі, бабусі, вуйки, тітки, брати, сестри, колискові над ліжечком, казки на ніч. А ще смачний аромат маминих пиріжків, бабусин борщ із пампушками, татові розмови про бокс або футбол, риболовля в неділю, церква, походи в кіно чи до цирку, гучні святкування уродин, Нового року, Різдва, Великодня... Сергій усього цього ніколи не мав. Але знав, що так має бути і, напевно, буває. Знав із кінофільмів, книжок, розповідей, чуток.

Він ненавидить своє дитинство. Бо в його спогадах воно пахне зовсім не смачно: квашеною капустою, заправленою смердючою олією, а ще консервованими помідорами, холодними макаронами, дубовими котлетами, перепаленим жиром та гірким полином. Так, полином. Травою. Його багато росло за старою фермою, на якій вони з хлопцями доглядали поросят. Бо...

Бо він сирота, безхатченко, безрідний, нічийний, тобто ніхто...

Дитячий будинок. То його дім. Оселя, батьківщина? Ні, скоріше схожа на тимчасовий сховок для заблудлого мандрівника зала очікування. Постійного очікування чогось. Змін на краще чи просто змін. Дитячий будинок — то не справжній дім. У ньому — ні тата, ні мами, нікого, хто тебе любить. Тільки кволий спогад чи просто вигадка, наче спалах блискавиці, іноді навідує у снах. Спочатку те траплялося доволі часто, згодом рідше та рідше, однак не було й місяця, щоб не намарилося, особливо коли місяць у повні. Він тоді ненавидів ту фазу світила, про яку тепер знає все. А вона не така проста, як здається, бо впливає не тільки на припливи та відпливи на Землі, а й на припливи та відпливи у свідомості... Останню думку, уже як студент фізфаку, гнав від себе, наче бабський дурнуватий забобон. Хіба може науковець так вважати, то ж лише збіг, та й годі. Ти ж астроном, а не астролог. Але...

Тоді, коли малим засинав у казенному ліжечку й прокидався посеред ночі від чорного коловороту в сні та від яскравого місячного саява з вікна, то не здавалося безглуздям.

А снилася йому вузька стежка в густому лісі. Він малий, зовсім, напевно, малий, притискається всім тілом до жінки, яка несе його на руках, ніжно оповиваючи своїм теплом. Він звідкись знає: то мама. Йому добре, мама з ним. Вона смачно пахне, теплою долонею притримує дитя за плече. Він міцно охопив її шию рученятами, занурившись у густе, здається, русяве, волосся. Воно лоскоче, але малий не відвертається, бо йому затишно. Матуся чимось стривожена, малий чує гучне калатання її серденька, поривчасте дихання, і вона раз по раз озирається, дослухаючись до звуків за спиною. Але там лишень звична для лісу метушня: пташата перегукуються, щось вовтузиться в траві, комахня дзижчить, листя шелестить, сухі гілочки під ногами потріскують. Його заколисують ті звуки, запах маминого волосся, погойдування на руках у такт ходи... Малий засинає — і враз крик жінки вибухає в голові. Чийсь сильні та шорсткі долоні виривають хлопчика з тепла, і він летить наче зі світлої сонячної гори в темне провалля. Останнє, що чують вуха: «Си-и-инку!» Останнє, що бачать очі, — чоловіча розчепірена долоня з татуюванням-малюнком у вигляді розплющеного людського ока. А потім? Потім світло вимикається, щоб увімкнутися місячним сяйвом у дитячому будинку, де хлоп'я лежить на пружинному ліжку, а поряд сопуть такі самі невдахи-безхатченки, як і він.

Історія його з'яви в дитбудинку звичайна. Сергія підкинули півторарічною крихіткою під стіни сиротинцю.

— Бідняточко, як звесці? — запитала нянечка, яка липневого ранку знайшла його біля контейнера зі сміттям. Таке на її пам'яті вже траплялося, та з нею — вперше. От і спитала, що на язик упало.

— Йй-йй, — відповів, схлипуючи, заплаканий, запісяний, замурзаний, убраний у синю майку та чорні шорти білявий сіроокий хлопчина, простягаючи до старенької рученята. — Йй гам оці. І а-лю-лі.

Що про себе може розповісти півторарічна дитина? Людська свідомість надто куца в такому віці, ти такий довірливий і щирий, що світ здається безпечним. Адже поряд вони, відповідальні дорослі, які

мають оберігати: мама, тато — лагідні, турботливі. А коли з'являється відчуття приреченості (чужий, нікому не потрібний, зайвий, неповноцінний), бо ніхто ні від чого тебе не вбереже, тоді й спрацьовує інстинкт самозбереження.

Хлопцю справили свідоцтво про народження, у якому записали Сергієм. На цьому наполягла нянечка, яка його знайшла.

— Каже, жи звецці Йй, то, певни, Сергій.

А чому не Андрій чи Віталій? Ті також закінчуються на «-ій». Але ніхто в такі тонкощі не влізав. Чи не однаково? Хай буде Сергій. Назвати ж якось треба. Добре, що Рудольфом чи Дельфіном не нарекли. Бо доволі часто матусі-зозулі, що відмовляються від малят у пологових будинках, воліють залишити своїм-несвоїм діткам хоч якийсь спадок. І доречним вважають пишні імена. Така от компенсація за материнську любов. І разом із Сергієм у дитбудинку мешкали Ізаура з Еввідікою та Іглесіо з Руміном. Мов у приказці: «Як назвеш — таким і будеш!» Тож нянечка, що його знайшла, мала непоганий смак. Бо ім'я Сергій не найгірше. Прізвище записали — Безхатченко. Також вигадка нянечки. Що ж, певне, то ліпше, аніж Найдено чи Сирота. А дата народження? Тут просто: день, коли його знайшли, рік — також приблизний... От і вся історія його офіційної документальної з'яви на світі білому. Півторарічний хлопчисько Йй, підкинутий та нічийний.

Після медогляду здорове (а що йому станеться влітку?), нагодоване, вимите та чисто й тепло вбране дитинча відправили в Будинок маляти: до дитбудинку треба було дорости. Через шість років, за іронією долі, Сергій повернеться до цього самого сиротинцю, щоб провести в ньому довгих дев'ять літ.

Скільки схожих одна на одну історій почув Сергій за роки, проведені тут? Бували й набагато гірші, ніж його. То коли дітей новонародженими викидали в смітники, у смердючі нужники на автостанціях, залишали взимку посеред поля чи в лісі під деревом замерзати. Не набагато кращими були історії, коли малюків, напівживих, опухлих від голоду чи синюшних від переохолодження, силоміць забирали від горе батьків — наркоманів чи п'яниць із підвалів, горищ, напіврозтросчених халуп. Кожна історія особлива, але кожна мала однакове закінчення. Світ дитини руйнувався — і разом із тим створювався новий, що його те безпомічне маля мусило по крихті

ліпити для себе із залишків ласки тих, хай нерідних, дорослих, які тоді були поряд, які могли не лише дати харч, чистий одяг, дах над головою, а й подарувати розуміння, тепло серця... Нянечки, вихователі, учителі. Такі самі обділені долею та материнською любов'ю дітлахи — не брати і сестри по крові, а брати і сестри по духу. Багато жорстокості, багато страждання — і фізичного, на жаль, теж, — яке з часом стає частинкою плоті, і ти змушений прийняти його, впустити в себе, а потім перекладати на такі самі тендітні плечі інших, молодших від тебе.

Був іще один вихід — позбутися всього цього в одну мить, померти. І вмирили, накладаючи на себе руки: вішалися, різали вени, топилися. Гірко про це згадувати. Ох, гірко! Хату не збудуєш на крихкому ґрунті, не зліпиш із соломи чи очерету: від вітру впаде чи від чужого натужного дихання. І не збудуєш хату без тепла. Тому кожен із дітлахів у дитбудинку «будував» по-своєму, як умів і як міг... Збирав той матеріал для будівлі по порошині, вишуковуючи його там, де «домашні» діти ніколи й не бралися б шукати. Часто ті «будови» валилися, не витримували вітровію, що зветься дорослим життям на волі, падали, хоронячи під уламками своїх будівничих.

Десь до семирічного віку Сергій усе чекав маму. Батька чомусь ніколи. Напевно, тому що уява зіграла з ним дурний жарт і Сергій повірив: жінка зі сну — то мама, реальна, справжня, і вона мусить шукати свого сина, і обов'язково знайде. Але його не шукали, він не знайшовся й зрештою перестав ждати. І тоді спало печальне розуміння. Одного разу прокинувся серед ночі, саме після того сумного сну, і збагнув: він сам у світі, сам-самісінький, і нікому нафіг не потрібний.

Старі іграшки, старі ліжка, меблі, старий одяг, глевкі макарони, синюшна напівгнила картопля, несвіжі яйця, прострочена згущонка, смердюча тушонка, сухий чорний хліб на кахельній пічці — це також його дитинство... Нині дітям у сиротинцях живеться трішки «яскравіше»: багаті спонсори, меценати... Тепер навіть модно типу допомагати знедоленим. Але то лишень рожеві скельця на окуляри, бо всі ці матеріальні виверти не дають найважливішого, того, без чого покинута дитина так і не зуміє дорости до рівня вільної людини.

Звичайно, розуміння. Замінити маму іншою жінкою чи тата чужим дядьком можна. То жорстоко, але можна. А от замінити батьків кольоровим телевізором, в'язкою бананів чи мобілкою не вдасться. Людське тепло може дати тільки людина, жива, справжня, з плоті і крові.

О, він був згоден тоді на пожертви, навіть на голод і холод, аби мати поряд тих, хто ладен поділитися теплом. І він його віднайде, коли виросте, коли наперекір усім ярликам і штампам, тавруванню, випеченому на сиротині (мовляв, годиться лише для тюрем, борделів і важкої фізичної роботи), таки зіпнеться на ноги й зрозуміє: тепло, про яке він мріяв, — то любов. І давати, дарувати її — це ще більше щастя, ніж отримувати.

Його перший випускний. Випускний у Будинку маляти, розташованому в маленькому, загубленому десь поміж лісів Прикарпаття селі. Хоч і мав тільки сім років, та дуже добре той день пам'ятає. Їх, десяткох новоспечених випускників, убрали в новісінький одяг, подарували їм нові ранці, зошити, приладдя, і директорка Марина Семенівна, яку всі вони дружно називали матусею (просто тут так було заведено), випроваджувала їх у нове життя. Воно мало відкрити перед сирітками просторі двері у світ знань, у блискуче майбутнє та дорослішання. Директорка говорила натхненно, дещо пафосно, можливо, навіть вірила в сказане. Про те, що життя прекрасне, дивовижне, світле, мов погожа днина, і кожна людина мусить обов'язково віднайти в ньому своє місце, і вони також мають це зробити, але для цього їм слід бути чемними, старанно вчитися та слухати старших. Говорила про сяйливе майбуття, невідомі планети, зорельоти, які чекають на них, про нові відкриття в науці й техніці, які їм до снаги, про те, що доріг багато, і тільки від них самих залежить, якою вони йтимуть. Вона щиро промовила: «У добру путь, у широкий світ!» — і заплакала.

Досі для них широкий світ обмежувався воротами Будинку маляти й вузькою курною вуличкою із закинутими напіврозваленими халупами навпроти. Вони, замурзані та запилюжені, часто стояли за сітчастою огорожею, що відділяла їх від дороги з глибокими вибоїнами та ямами. Вони стояли тут не просто так. Інколи тут пробігали люди, які дуже поспішали на автостанцію, бо запізнювалися й таким чином коротили

дорогу. Зрідка вони зупинялися перед загорожею, вражено вдивляючись в обличчя малих, тяжко зітхали, похапцем засовували руки до своїх торбин, нагороджуючи тих, хто мав найжалогідніший вигляд, то булочкою, то цукеркою, то печивом, а подеколи й цілою шоколадкою. Ласощі маля відразу пхало до рота (цукерки навіть з обгорткою, щоб не відібрали). Сергієві рідко щось перепало, він не викликав жалощів, бо не вмів здаватися жалогідним.

Так, випускний! Після нього обіймалися, навіть цілувалися з тими, хто залишався, бо ще не доріс. Шморгали носами нянечки, виховательки, навіть двірник Стьопка та кухарка баба Ніла, від якої завжди смерділо оселедцями й цибулею. Діти з вихователкою Василюною Іванівною посідали в маленький жовтий автобус, який мав вивести їх із задрипаного села в обіцяне директоркою сяйливе майбутнє. І автобус рушив. Очі прикипіли до вікон — щасливіці мали обов'язково побачити і ту дорогу, яка веде їх до прекрасного, і тих чудових людей, які їх там стрічатимуть. Одноманітні картинки почергово заступали одна одну: сільські вулички, кучеряві сади, хатки, обтикані квітниками, замурзані дітлахи посеред дороги бавляться у квача, порослі бур'яном садиби, у яких ніхто не живе, череди корів на зелених луках і безмежні скошені лани, що стернею скидаються на їжаків, на чийх колючках наштрикані копички соломи. Їхали поволі й довго. Мали непоганий супровід — попереду міліційна машина з мигавкою. Мигавка, правда, усю дорогу була вимкнена, але сам факт видавався цілою подією. Звісно, малюки мають власну охорону. То значно пізніше, коли в дитбудинок привозитимуть із Будинку маляти поповнення, той міліційний супровід обзиватимуть конвоєм, як на зоні.

Зупинка, приїхали...

Затишна гавань для маленького кораблика — дитячий будинок. Будинок маляти здавався приємним спогадом, навіть раєм проти того, що на них чекало тут. Нічого не залишалося від мрій про сяйливе майбутнє, як зникало й бажання стати кимось. Ти-особливий тут був не потрібний, бо в пошані був колективізм, як великий рушій муштри. Усе спільне, навіть думки й бажання. Усе за розкладом: харчування,

умивання, уроки й робота. Точніше, навіть не так. На першому місці — робота.

Упряглися відразу. Дитячий будинок стояв на околиці райцентру, в старій поміщицькій садибі. Уже не місто і ще не зовсім село. Дитбудинку належало кілька господарських приміщень, у яких розташовувалися ферма (свині, кури, качки, гуси, коні) та дровітня (вугілля, брикети, дрова, заготовлені на зиму). Дитбудинок мав і декілька гектарів власної землі, яку обробляли потужними силами учнів. Так, то були важкі дев'яності. Сиротинець був на самовиживанні, і всі, «від миші до щура, тут пашуть, щоб не шибзданутися з голодухи». То один із крилатих висловів дерика колонії, тобто директора дитбуду Семена Сильвестровича. Він любив повторювати:

— Труд, тобто праця, дурбелики, зробила з мавпи людину, і я з вас, макак зелених, буду ту людину клепати. Якщо не пряником, то батогом. Аж доки ви сього не втямите.

Сергієві «пощастило», і він потрапив до бригади «свинопасів», тобто тих, хто чистить, годує й доглядає свиней. Так, пощастило, бо це набагато легше, ніж збирати картоплю чи буряк, вантажити вугілля чи рубати дрова. Старшокласники, ті хто не вступив до ПТУ, а закінчував десятирічку, уже не працювали. Статус не дозволяв. Зате зобов'язував бути наглядачами й судьями. Вони розподіляли обов'язки між молодшими, підганяли до роботи, пильнували за порядком. Страху та сліпої покори вимагали від усіх. Накази не обговорювали, не піддавали сумніву їх доцільність. Покарання за непослух вигадували найрізноманітніші. Тут фантазія яворилася ². Це могло бути звичайне побиття палицею або шкіряним ременем (залежно від ступеня провини визначали місця, по яких били, і кількість ударів), прикладання до тіла гарячої праски, цілонічне стояння на тумбочці на одній нозі з простягнутими перед собою руками, на яких лежить подушка, польоти на коцику вниз головою, нічні ходіння на колінах по залізних чи бетонних східцях.

Пізніше, набагато пізніше, після того як Сергій покине дитячий будинок і буде вже на п'ятому курсі університету, випадково на вокзалі він зустрине давнього знайомого Льошку Батога. Одного з наглядачів.

О, той був просто ідеальний надзиратель, із фантазією. Його частенько дерик ставив за приклад і старшокласникам, і молодшим. Льошка після школи пішов до армії, а потім начебто навчався в будівельному ПТУ, паралельно торгуючи наркотиками. Щойно вийшов із в'язниці, де відбував уже третій термін. Цього разу сидів за крадіжку.

— Шо, корешок, як житуха? Якийсь ти аж прозорий. Чув про тебе, Серій. Недоїдаєш, шолі? Не дрейф, всьо пучком. І шо тобі дала та наука, скажи? Живеш як попало, жреш шо попало, миєшся, мабуть, раз у п'ятилетку. А давай зі мною, разом не пропадемо. Ми ж другани, скажи? Зуб даю, більше навіть... Хто ж знав, що життя не за дротом така задниця, аж смоляна — не тіко темно й брудно, воно ще й смердить. А шо? В тюрязі харе, майже як у дитбудинку: годують, одягають, з неба не капає, ліпше, ніж на волі. Тут ми нікому не потрібні, а там хоч таким, як ми. Ну шо, хіба не? — І такий бридкий розпач в очах.

А Сергій і не заперечував. Він перетворився б із часом на такого самого Льошку Батога, якби не обставини. По-доброму розпрощався з Льошкою, «позичивши» тому зі своїх куцих заощаджень «п'яťорочку» на кілька днів.

Льошка так і залишився молодим, до тюрми більше не повернувся — помер від передозу...

Ті, що виходять із дитбудинків, не дуже мріють опинитися на волі. Льошка мав слухність. Сергій пригадував відчайдушний переляк в очах тих, кому завтра покидати стіни дитбудинку. Авжеж, переляк. Бо тут за державних дітей, якими називали сиріт, думали інші, тобто держава. Тупо, неправильно, але... Вона вдягала, лікувала, годувала, мила, чистила, давала дах над головою. Те все робилося кепсько, частенько як-небудь, але робилося. А на волі? Матеріальну допомогу, яку видавали сироті як відкуп, глупе ненавчене дитя спускало за два-три дні. А далі? Зимно, немає за що купити їсти, нема де жити, ані грама бажання працювати без примусового горлання директора чи підганяння дрючками наглядачів. І ти повертаєшся назад у дитбудинки, щоб не вмерти. Та тебе там не дуже чекають, бо твоє місце вже зайняте іншим безхатченком. То чи хочеться на таку волю? На волі треба вчитися тих премудростей, яких вільна людина призвичаїлася від народження: просте заварювання чаю, штопання шкарпеток,

купування мила, зубної пасти й щітки, прального порошку, шампуню, взуття, одягу, каструль, пательні, смаження яєць, пришивання гудзиків, миття посуду (не для всіх із примусу, а для себе) і ще превелика купа щоденного рутинного непотребу, який у дитбудинках за тебе робили і який тебе не навчили робити. Той вільний світ такий. Він наче каже: усе у твоїх руках, тобто абсолютно все, а не тільки те, що ти ладен брати-отримувати вибірково.

Чи можливо вижити на волі після дитбудинку? Сергій і дехто з хлопців та дівчат зумів, Льошка і більшість дитбудинківських — ні. Сергій часто згадує слова однієї мудрої людини, випускника дитбудинку, успішного хірурга, якого колись запросили до них у сиротинець із виховною метою. Він сказав:

— Дитячий будинок — то соломинка для тих, кого майже втопили.

Сергій зумів утриматися на плаву, міцно вхопившись не лишень руками, а й зубами за ту соломинку. Бо йому допомагали. Той, хто над нами тримає небо, чомусь пожалів його, надіславши для порятунку гінця.

Його звали Арсен.

2 Яворитися (*діал.*) — утворювати коловерть (про течію, воду); тут: вирувати. (*Прим. ред.*)

· 3 · АРСЕН

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.

На жаль, цей розділ недоступний у безкоштовному уривку.